

УДК 619(091)(477.41) „18+19”

Стегней М.М., канд. вет. наук, доцент,

Сацька Л.В., студентка 2 курсу факультету ветеринарної медицини ©
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ**ЗАКОНОМІРНОСТІ ФОРМУВАННЯ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ
КИЇВЩИНИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

На підставі комплексного аналізу архівних матеріалів і періодичної преси кінця ХІХ – початку ХХ ст. вивчено закономірності формування ветеринарної мережі Київщини. Показано основні причини, що зумовили збільшення чисельності ветеринарних фахівців в даному регіоні і проаналізовано особливості їх діяльності.

Ключові слова: Київщина, епізоотична ситуація, ветеринарні фахівці, ветеринарно-санітарна діяльність, ветеринарна підготовка.

Вступ. Вивчаючи історію розвитку держави, не можна зрозуміти її сутність без вивчення окремих галузей науки. Однією з таких галузей є ветеринарна медицина, яка з часу зародження справи лікування спочатку розвивалася спільно з гуманною медициною і лише у кінці ХІХ ст. ветеринарна медицина відокремилася від останньої.

Головним завданням ветеринарної медицини в нових ринкових умовах є підготовка кваліфікованих, конкурентоздатних ветеринарних фахівців з високим рівнем професійних знань, умінь і навичок, які відповідають вимогам науково-технічного прогресу.

При вивченні історії ветеринарної медицини Київщини виявлені певні закономірності її формування і діяльності фахівців ветеринарної медицини, що було викликано необхідністю надання допомоги тваринам.

Особливої уваги заслуговує лікувальна справа Київщини кінця ХІХ – початку ХХ ст. коли відбувся перехід від однієї системи правління до іншої, що особливо важливо нині.

В адміністративно-територіальному відношенні Київщина називалася губернією з 1782 року і з 1846 року до її складу входило 12 повітів. Київська область утворена лише у 1932 році, коли до її складу входило ще два округи (Коростенський та Новоград-Волинський) з 12 районами.

Матеріал і методи. Матеріалом дослідження слугували видання періодичної преси відділу стародруків бібліотеки ім. В.І. Вернадського та матеріали Державного архіву м. Києва. При проведенні дослідження використано хронологічний, аналітичний та системний методи.

Результати дослідження. Першою, об'єктивно існуючою, постійною і необхідною умовою формування мережі ветеринарної медицини Київщини, збільшення чисельності ветеринарних фахівців у губернії, посилення зусиль для надання ветеринарної допомоги була складна епізоотична ситуація.

Перш за все, слід відмітити, що до 1882 року на всю Київську губернію було всього 4 ветеринарних лікарі (2 губернські і 2 для сільського населення). У 1888 році у Київській губернії нараховувалося 62456 голів великої рогатої худоби і на 100 жителів припадало 21,3 тварин [1]. Тваринництво більше розвивалося у сільській місцевості. Кількість домашніх тварин у сільського населення була у 31,2 раза більше ніж у міського.

Поштовхом для розширення мережі ветеринарних дільниць і збільшення чисельності ветеринарних фахівців у губернії була боротьба з епізоотіями. Такі захворювання, як: сап, сибірка, емкар, сказ, туберкульоз, бешиха і чума свиней тощо - реєструвалися щорічно з різним відсотком прояву. У 1895 р. від сибірки у Київській губернії загинуло 120 голів худоби [2]. Лише у 1899 р. у м. Києві зареєстровано 86 випадків епізоотичних захворювань у тому числі сапу – 8, хронічного миту – 30, сибірки – 8, інфлюенци коней – 6, віспи корів – 3.

У 1898 р. вперше у губернії проведено щеплення вакциною проти сибірки великої рогатої худоби і коней, яка давала позитивні результати [3]. У 1899 р. при Бактеріологічному інституті Товариства боротьби з заразними хворобами створили спеціальне ветеринарне відділення для виготовлення вакцини проти сибірки.

Для боротьби з сапом, з часу відкриття малеїну (1880 р.) проводилися чисельні дослідження з використанням ін'єкцій цього діагностичного засобу. У 1884 році у Київській губернії проведено малеїнізацію 122 коней. Проте, деякі ветеринарні лікарі м. Києва (Логгінов, Максотов, Стопакевич, Базарянінов) виступили проти застосування малеїну, оскільки іноді коні позитивно реагували, а після забою патологоанатомічні зміни не виявлялися. На той час фахівці ще не знали цього прекрасного діагносту, який і нині використовується.

Починаючи з 1882 року чисельність ветеринарних фахівців значно збільшилася. У цьому ж році відкрито 12 посад повітового ветеринарного лікаря. У 1886 році відкрито посаду міського ветеринарного лікаря м. Києва. У 1897 році у губернії нараховувалось 21 посада ветеринарних лікарів і 24 – ветеринарних фельдшерів. У 1914 році кількість лише земських ветеринарних лікарів становила 53 посади.

Другою закономірністю збільшення чисельності ветеринарних фахівців у губернії була низька ветеринарно-санітарна діяльність, де із збільшенням кількості посад ветеринарних фахівців їй приділялася особлива увага. Відомо, що дотримання ветеринарно-санітарних правил є головним у запобіганні поширенню інфекцій. Зазначимо, що у Росії Ветеринарно-санітарний закон існував з 1879 р. [4]. У Київській губернії лише після 1882 р. ветеринарно-санітарна організація набула особливого розвитку. Лише у 1885 році Київський губернатор запропонував ввести до складу Санітарної комісії ветеринарного лікаря В.К. Пономарьова (1886), на якого покладалася низка зобов'язань санітарної комісії. У 1888 році на вул. В. Васильківська, 137 було відкрито Київські міські скотобійні, на яких зосереджувалася третина ветеринарних лікарів (7 посад) Київської губернії.

Перша світова війна (1914-1918 рр.) майже повністю припинила діяльність ветеринарних фахівців у губернії. Більшість ветеринарних лікарів були

мобілізовані в армію і управою запрошувалися тимчасові ветеринарні лікарі [5]. Так, у 1916 році ветеринарних лікарів губернського земства було 12 посад, повітового земства – 16. Кількість ветеринарних дільниць зменшилася з 52 (1912 р.) до 23. У зв'язку з недостатньою кількістю ветеринарного персоналу у губернії і значним проявом епізоотій, Київське губернське земство організувало шеститижневі курси для підготовки осіб, що проводили щеплення тваринам і для виконання певних видів ветеринарної роботи.

7 листопада 1917 р. відбулося засідання Української Центральної Ради створеної у березні 1917 року, на якому голова Ради М. Грушевський проголосив утворення Української Народної Республіки, протягом існування якої (1917-1918 рр.) було створено Ветеринарну управу – як консультативний орган, що знаходилася у підпорядкуванні Української ветеринарної ради. За цей період становлення України, як самостійної незалежної держави, було зроблено максимум зусиль для організації ветеринарної діяльності в Україні, а відтак і Київщині. Усесторонній розвиток ветеринарної медицини і надання кваліфікованої допомоги тваринам було закономірним явищем, яке зумовлювалося необхідністю вирішення тих ветеринарних питань, які виникали в процесі роботи.

Питання організації ветеринарної служби на Київщині вирішувалися на щорічних губернських нарадах (з'їздах) ветеринарних спеціалістів. Особливо важлива губернська ветеринарна нарада проходила 15-18 травня 1921 року, на якій виступили ветеринарні лікарі губернії (Скороходько, Василевський, Леонтович, Богуславський) з суттєвими пропозиціями щодо припинення поширення епізоотій у губернії. Після революції проходили адміністративні реформи у губернії [6]. У 1920-1926 рр. до складу Київської губернії входило 14 повітів. У 1922-1926 рр. у губернії діяло 66 дільниць, 62 ветеринарних пункти, 13 аптечних складів, 6 діагностичних кабінетів, 2 трихінелоскопічні станції, 61 забійний пункт, які обслуговували 96 ветеринарних лікарів та 83 фельдшери [7].

Для покращання проведення заходів щодо попередження і припинення поширення заразних хвороб серед домашніх тварин у кожному повіті губернії відновилася робота ветеринарних амбулаторій. Так, у 1920 році відновлена робота Ржищевської та Ігнатівської ветеринарних амбулаторій, розграбованих поляками [8]. З метою більш швидкої діагностики захворювань серед домашніх тварин, особливо епізоотичного характеру, і з метою створення для ветеринарного персоналу можливості проведення наукової роботи, майже при всіх дільницях відкрилися діагностичні кабінети.

Розгортання наукової роботи у губернії зумовило необхідність заснування у даному регіоні вищого навчального закладу для підготовки ветеринарних лікарів. Зазначимо, що до кінця XIX ст. в Україні, підвладній Російській та Австро-Угорській імперіям, існували аграрні заклади у м. Харкові та м. Херсоні. Підготовку ветеринарних фахівців в Україні проводив Харківський ветеринарний інститут та Львівська академія ветеринарної медицини. Остання належала Австро-Угорщині. Слід зазначити, що Львівський університет у 1805 році переведений до Кракова, а у Львові залишився ліцей, при якому була кафедра ветеринарної медицини [9]. Кількість ветеринарних фахівців, що випускали ці два вищі навчальні заклади, була недостатньою для потреб країни.

Тому, згідно з наказом Управління вищими школами м. Києва від 15.08.1920 р. при Київському політехнічному інституті відкрито ветеринарний факультет, заняття на якому розпочалися з 15 листопада 1920 року. З червня 1921 року Укрголовпрофосвіта прийняла рішення про відокремлення ветеринарного факультету від КПІ і створення на його базі самостійного Київського ветеринарного інституту [10].

Отже, вивчаючи історію становлення і розвитку ветеринарної медицини Київщини кінця XIX – початку XX ст. встановлено певні закономірності її формування, які були зумовлені як часом, так і географічним положенням губернії. Такі закономірності і зумовили необхідність заснування у 20-х роках XX ст. вищої ветеринарної освіти у м. Києві.

Література

1. Слесаревский М.П. К вопросу о развитии молочного скотоводства в Юго-Западном крае // Вестник общественной ветеринарии. – 1895. – №12. – С.431-434.
2. Василевский П. Положение ветеринарного дела в Киевской губернии // Вестник общественной ветеринарии. – 1896. – №4. – С. 137-139.
3. Ветеринарная часть // Обзор Киевской губернии за 1898. – Киев. – 1899. – С. 113-120.
4. Исторический очерк // Вестник общественной ветеринарии. – 1910. – № 2. – С. 51-53.
5. Становище ветеринарії на Звенигородському повіті (Київщина) // Вісник ветеринарної медицини. – 1918. - Ч.6. – С. 29-30.
6. Рудик С.К., Бісюк І.Ю. Історія ветеринарної медицини Київщини // К., 2000. – С. 139-180.
7. Эпизоотическое состояние Киевской губернии в 1921 г. // Рукопис “Ветеринария Киевщины”. – м. Київ. – Музей ветеринарії.
8. Телеграма Київському окровоєнному Васильківському повіт земвідділу №57 від 16 серпня 1920 р. // Рукопис “Ветеринария Киевщины”. – м. Київ. – Музей ветеринарії.
9. Вербицкий П.І., Достоевський П.П. Рудик С.К. Історія ветеринарної медицини України / П.І. Вербицкий, П.П. Достоевський, С.К. Рудик. – К.: «Ветінформ». – 2002. – 384 с.
10. Вісті Київського політехнічного інституту // К., 1926. – С. 84.

Summary

Stegney M.M., Satska L.V.

PATTERNS OF VETERINARY MEDICINE FORMATION ON KIEVSHINA IN THE END OF XIX AND BEGINNING OF XX CENTURY

On the basement of a complex analysis of archive materials and periodic press of the end of XIX and beginning of XX century it is studied the patterns of veterinary network formation of Kievshina. Shown the main reasons, which caused the increase of veterinary specialists in the given region and analyzed the features of their activity.

Key words: *Kievshina, epizootic situation, veterinary specialists, veterinary and sanitary activity, veterinary preparation.*

Стаття надійшла до редакції 11.05.2011